

Gierzwaluw in Bergeijk, 8 juli 2023 (Jules Andela)

Huis-, Oever- en Gierzwaluw als broedvogel in Bergeijk

Hans van Nunen

In 2012 heeft de gemeente Bergeijk zich uitgeroepen tot ambassadeur van vijf vogels met de naam “zwaluw” in de naam: de drie zwaluwen Huiszwaluw, Boerenzwaluw en Oeverzwaluw, en Gierzwaluw en Nachtzwaluw. Deze laatste twee behoren niet tot de zwaluwen, maar hebben allebei een eigen familie waartoe ze behoren. Alleen de naam zwaluw verbindt ze met elkaar. Om te zien of dit ambassadeurschap resultaten heeft opgeleverd, is het noodzakelijk dit te onderzoeken. Dit kan d.m.v. inventarisaties en/of monitoring.

De Huiszwaluwen, Oeverzwaluwen en Gierzwaluwen zijn daarom ook in 2023 door VWG IVN Bergeijk-Eersel op aanwezigheid binnen de gemeente Bergeijk onderzocht. Het voorkomen van de Boerenzwaluw en de Nachtzwaluw is niet onderzocht.

Methode

De drie soorten zijn volgens de richtlijnen van Sovon onderzocht.

Huiszwaluw

Bewoonde nesten worden binnen de periode 15 juni t/m 15 augustus worden geteld. Bewoonde nesten zijn herkenbaar aan het in goede conditie zijn, aan de in- en uitvliegende oude vogels en aan de aanwezige jonge vogels die regelmatig naar buiten kijken. De tellingen werden uitgevoerd na 19.00 uur omdat dan de meeste vogels in de nabijheid van het nest zijn.

Huiszwaluw en Boerenzwaluwen in Bergeijk, 4 september 2023 (Jules Andela)

Oeverzwaluw

Bewoonde nesten worden binnen de periode van 20 mei t/m 15 juli geteld, bij voorkeur in de tweede helft van juni. Bewoonde nesten zijn herkenbaar aan de diepe gang (einde niet zichtbaar), slijtplekken in de holopening (pootafdrukken), ontbreken van spinrag en/of planten voor

het hol, gave nestopening (niet ingestort of uitgesleten) en na half juni het geluid van piepende jongen of aanwezigheid van bedelende jongen in de nestholte.

Tellen kan gedurende de gehele dag, maar werd steeds uitgevoerd na 19.00 uur omdat de vogels zich dan in de nabijheid van de nesten bevinden. De nesten van de kolonies werden ingetekend op een situatieschets en vervolgens werd per nest nagegaan of het bewoond was. Een telling aan de hand van rondvliegende vogels is namelijk niet altijd nauwkeurig.

Gierzwaluw

In de periode 15 mei t/m 15 juli kan een nestentelling worden uitgevoerd. Vóór die datum zijn nog niet alle broedvogels aanwezig. De beste resultaten zijn te verkrijgen door ca 60-120 minuten te posten op een strategisch gekozen plek, van waaruit de verschillende potentiële nestlocaties goed te overzien zijn. De vogels duiken in volle vlucht onder de dakgootbetimmering, om zo toegang tot de zolder te verkrijgen. Daar maken ze een klein nestje, waarin de eieren worden gelegd. Naar aanleiding van situatieschetsen van de locaties die op voorhand gemaakt werden, werden de vogels per nest ingetekend.

Resultaten

Huiszwaluw

In de tabel is het aantal nestlocaties en aantal bewoonde nesten per gemeentekern weergegeven. In 2021 heeft er geen inventarisatie plaatsgevonden.

	2019		2022		2023	
	Locaties	Nesten	Locaties	Nesten	Locaties	Nesten
Bergeijk	6	54	2	45	4	55
Westerhoven	1	5	0	0	0	0
Luyksgestel	7	42	8	31	5	8
Riethoven	2	8	3	7	3	10
Weebosch	2	3	2	4	2	4
Totaal	18	129	15	87	14	77

Zowel het aantal locaties waar gebroed werd als het aantal bewoonde nesten is afgenomen. De reden voor de afname van het aantal locaties is waarschijnlijk dat men op enkele plaatsen het dakverstek heeft dichtgetimmerd, zodat er geen nesten meer gemaakt kunnen worden. Er zijn wel enkele nieuwe locaties gevonden, maar dat betreft dan een kleiner aantal nesten, zodat er in het geheel een afname is.

Oeverzwaluw

In de tabel is het aantal nestlocaties en aantal bewoonde nesten per gemeentekern weergegeven. In 2021 heeft er geen inventarisatie plaatsgevonden.

	2019		2020		2022		2023	
	Locaties	Nesten	Locaties	Nesten	Locaties	Nesten	Locaties	Nesten
Bergeijk	1	10	1	21	1	29	1	30
Westerhoven	0	0	0	0	0	0	0	0

In Bergeijk bevond zich in 2022 en 2023 een nestlocatie op een plaats waar overtollig zand als depot is opgeslagen. Deze locatie is dus van tijdelijke aard en gaat op termijn verdwijnen. Ook was er een locatie op particulier gebied waar de vogels in 2019 en 2020 genesteld hebben. Na 2020 zijn daar geen vogels meer aangetroffen. Wellicht dat de vogels hier weer gaan broeden als het zanddepot verdwenen is.

Boerenzwaluwen en Oeverzwaluwen in Bergeijk, 16 april 2023 (Jules Andela)

In Westerhoven liggen twee locaties die al enige jaren oud zijn en nog nooit door de vogels gebruikt zijn. De twee locaties zijn op dit moment niet functioneel en hebben onderhoud nodig. Wat nog beter is, is dat ze verwijderd worden om op een geheel nieuwe locatie een geschikte wand te creëren.

Om de Oeverwaluwen binnen Bergeijk een nieuwe kans te bieden zal men snel met gerichte plannen op tafel moeten komen!

Gierzwaluw

Er was in 2023 alleen een Gierzwaluwkolonie bekend in de Hofkerk van Bergeijk. De tellingen hier gaan behoorlijk ver terug in de tijd. In de tabel is aangegeven hoe de verdeling was over de drie bezette zijden van de Hofkerk. De zuidzijde was het meest favoriet is als broedplek.

Jaar	Teldatum	Oost	Noord	Zuid	Totaal
2001	2-7	3	11	17	31
2002	7-7	2	10	17	29
2003	7-7	2	13	18	33
2004	4-7	4	12	19	35
2005	5-7	4	14	20	38
2008	30-6	7	10	11	28
2010	5-7	5	9	9	23
2018	4-7	3	6	9	18
2019	25-6	3	1	9	13
2021	6-7	1	2	9	12
2022	5-7	0	2	8	10
2023	6-7	1	2	6	9

De tellingen in de Hofkerk laten een flinke achteruitgang na 2005 zien, van 38 naar 9 nesten. De reden hiervan is niet duidelijk.

Ook de andere kerngemeenten van Bergeijk werden onderzocht op de aanwezigheid van Gierzwaluwen, echter zonder positief resultaat. Wel werden er nog vier nesten vastgesteld in nestkasten (zie hierna).

Er zal op het gebied van Gierzwaluwen zeker meer aandacht moeten komen.

Natuur in het dorp

[Natuur in het dorp](#) is een project speciaal in het leven geroepen om meer groen en meer nestgelegenheid in de dorpen van Noord-Brabant te creëren. Het is een initiatief van [ORBIS](#) en [MORE projectbegeleiding](#) en wordt mede mogelijk gemaakt met subsidie van de provincie

Noord-Brabant. De gemeente Bergeijk heeft aan deze regeling deelgenomen met het Plattelands ontwikkelingsprogramma. Vanaf 2020 is met dit project een impuls aan flora en fauna gegeven in de woonkernen Bergeijk, Riethoven, Luyksgestel en Westerhoven. Door flyers aan de bewoners uit te delen en bekendmakingen in de plaatselijke weekbladen, zoals de Eyckelbergh, was het mogelijk om Gierzwaluw- en vleermuiskasten te ontvangen. Dit was voor de bewoners geheel gratis, echter het ophangen was zelfinitiatief.

In de periode 1 juli t/m 15 juli 2023 ging ik de adressen langs waar Gierzwaluwkasten geleverd waren. Ik deed telkens een korte waarneming van enkele minuten en vroeg de bewoner meestal of er enige bezetting was. Zo was een globale inventarisatie mogelijk. De vleermuiskasten werden niet op bezetting geïnventariseerd. De bevindingen zijn per woonkern in de tabel weergegeven.

	Bergeijk	Riethoven	Luyksgestel	Westerhoven	Totaal
Bezet door Gierzwaluw	4	0	0	0	4
Bezet door Huismus	3	1	0	0	4
Niet bezet	15	0	4	2	21
Totaal Gierzwaluwkasten	22	1	4	2	29
Waarvan bezet	29%	100%	0%	0%	28%
Vleermuiskasten (niet gecheckt)	0	2	2	1	5
Geen kast aangetroffen	2	4	2	5	13
Totaal aantal kasten	24	7	8	8	47

Na een eerste inventarisatie op het gebruik van de Gierzwaluwkasten, is te concluderen dat het lang zal duren voordat een groot deel in gebruik genomen zal zijn. Op termijn en na verdere inventarisaties zal blijken of Natuur in het dorp wat dit betreft zijn vruchten heeft afgeworpen.

Conclusie

De ontwikkeling van de Huiszwaluw, Oeverzwaluw en Gierzwaluw in de gemeente Bergeijk ziet er niet erg rooskleurig uit. De Huiszwaluw zit in een neergaande spiraal, de Oeverzwaluw is stabiel maar de huidige broedlocatie is niet meer te gebruiken, en de Gierzwaluw heeft een aantal jaren een sterke daling gezien, die wellicht door het project *Natuur in het dorp* te stabiliseren is. D.m.v. inventarisaties en monitoring kan de komende jaren worden geconstateerd of de plaatselijke vogelstand toe- of afneemt.

Als ambassadeur van deze vogels zal de gemeente in de toekomst meer aandacht aan de vogelpopulaties moeten geven om deze minimaal in stand te houden, maar beter nog te zorgen dat de populaties een goede toekomst tegemoet kunnen gaan. ■

Literatuur

[Nunen, H. van 2019](#). Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) 2019 in Gemeente Bergeijk. VWG De Kempen.

[Nunen, H. van 2019](#). Oeverzwaluw (*Riparia riparia*) 2019 in Gemeente Bergeijk. VWG De Kempen.

Vogelwerkgroep IVN Bergeijk-Eersel 2019.

Gierzwaluw (*Apus apus*) 2019 in Gemeente Bergeijk. VWG IVN Bergeijk-Eersel.

Huiszwaluwnesten in Bergeijk, 8 augustus 2023 (Jules Andela)

